

Τό Πρόσωπο στήν Ὁρθόδοξη Παράδοση

Οἱ ἅγιοι Πατέρες χρησιμοποίησαν τόν ὄρο πρόσωπο γιά νά δηλώσουν τήν ἰδιαίτερη ὑπόσταση τοῦ Πατρός, τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἀντίθετα, γιά τόν ἄνθρωπο περισσότερο χρησιμοποίησαν τόν ὄρο ἄνθρωπος. Ὅμως ὑπάρχουν ἐνδείξεις ὅτι μερικές φορές ἀποδίδεται ὁ ὄρος πρόσωπο καί στόν ἄνθρωπο. Αὐτό ὅμως πρέπει νά γίνεται μέ ἰδιαίτερη προσοχή, γιατί εἶναι ἐνδεχόμενο νά δίδουμε στόν ὄρο πρόσωπο ἕνα φιλοσοφικό καί ἀφηρημένο χαρακτήρα ... Γι' αὐτό ἰσχυριζόμαστε ὅτι ὄντολογικά ὄλοι οἱ ἄνθρωποι μποροῦμε νά θεωρηθοῦμε πρόσωπα, ἀκόμη καί αὐτός ὁ διάβολος εἶναι πρόσωπο, ἀλλά σωτηριολογικά δέν εἴμαστε ὄλοι πρόσωπα, ἀφοῦ δέν φθάσαμε ὄλοι στό καθ' ὁμοίωσιν ...

... Ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ νά σημειώσω ὅτι σήμερα γίνεται πολὺς λόγος γιά τήν φιλοσοφικο-θεολογική ἔννοια περί προσώπου καί γιά τήν ἐκκλησιολογική διάσταση τοῦ προσώπου, ἀλλά δέν γίνεται πολὺς λόγος γιά τήν ἀσκητική τοῦ προσώπου. Τονίζω τήν λέξη «πολὺς», γιατί γίνεται μιά ἀναφορά, ἀλλά πιστεύω δέν γίνεται αὐτή πού πρέπει. Εἶναι, βέβαια, ἀπαραίτητη ἡ ἀνάλυση πού ἐπιχειρεῖται, ἀλλά δέν πρέπει κανεῖς νά παραμένῃ σ' αὐτήν τήν πλευρά. Ἄν δέν ὑπογραμμίζουμε δεόντως τήν ἀσκητική διάσταση τοῦ προσώπου, τό π ὦ ς, δηλαδή, ὁ ἄνθρωπος γίνεται πρόσωπο, δέν μποροῦμε νά βοηθήσουμε ἀποτελεσματικά τούς σημερινούς ἀνθρώπους ...

... Ἐπομένως, δέν μπορεῖ κανεῖς νά ὀρίσῃ φιλοσοφικά τό πρόσωπο, ἀλλά εἶναι θέμα ἀποκαλύψεως. Καί αὐτή ἡ ἀποκάλυψη γίνεται μέσα στόν χῶρο τῆς καρδιάς. Ἐκεῖ ὁ ἄνθρωπος ἀντιλαμβάνεται ὅτι γίνεται μιά ἀλλαγὴ, καί ἀπό προσωπεῖο γίνεται πρόσωπο.

Τό ἀνθρώπινο πρόσωπο κατά τούς ἁγίους Πατέρες.

Ὁ ἄνθρωπος δέν ἔχει ἀπόλυτη ἐλευθερία μέ τήν βιολογική του γέννηση. Μπορεῖ ὅμως νά ἀποκτήσῃ ἀπόλυτη ἐλευθερία μέ τήν ἀναγέννησή του καί τήν βίωση τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ ... Κάτω ἀπό τό πρίσμα αὐτό μπορούμε νά ἐρμηνεύσουμε ἕνα ἀγωνιώδες ὑπαρξιακό ἐρώτημα πολλῶν συγχρόνων νέων: «Γιατί μέ γέννησαν οἱ γονεῖς μου χωρίς νά μέ ρωτήσουν; Γιατί νά ἔλθω στήν ὑπαρξῆ χωρίς νά ἐρωτηθῶ»; Βέβαια, πρίν ἔλθῃ ὁ ἄνθρωπος στήν ὑπαρξῆ δέν ὑπῆρχε γιά νά ἐρωτηθῆ, ἀλλά πάντως εἶναι ἕνα ἐρώτημα πού δείχνει ὅτι ἡ μεγαλύτερη πρόκληση γιά τήν ἐλευθερία εἶναι τό δεδομένο τῆς ὑπάρξεως καί ὅτι, ἐπομένως, κάτι πρέπει νά κάνῃ ὁ ἄνθρωπος ὥστε νά δοθῆ ἡ δυνατότητα νά αὐτοκαθορίσῃ μιά νέα γέννηση.

Παρεμπιπτόντως, πρέπει νά σημειωθῆ ὅτι, κατά τήν γνώμη μερικῶν, τό ἔμβρυο στήν κοιλία τῆς μητέρας του ἐρωτᾶται ἄν θέλῃ νά ἔλθῃ στήν ζωή. Καί ἡ ἀποβολή πολλῶν ἐμβρύων ἐρμηνεύεται ὡς ἄρνησή τους νά γεννηθοῦν. Ἔτσι, κατά κάποιον τρόπο, διασώζεται καί ἡ ὑπαρξιακή ἐλευθερία τους. Δέν μπορούμε νά κρίνουμε τήν ἄποψη αὐτή ἀπό πατερικῆς πλευρᾶς, γιατί οἱ ἅγιοι Πατέρες δέν ἔχουν ἐκφρασθῆ στό σημεῖο αὐτό, τοῦλάχιστον ἀπό ὅσα γνωρίζω.

Τό ἦθος τῆς ἐλευθερίας καί ἡ ἐλευθερία τοῦ ἦθους

* * *

Ἐπειδή, ὅμως, δέν θέλω νά σταθῶ σέ ἕνα φιλοσοφικό καί θεολογικό ἐπίπεδο, πού μπορεῖ νά φαίνεται ἀφηρημένο, ἄν καί δέν τό πιστεύω αὐτό, ἀφοῦ ἡ θεολογική τοποθέτηση εἶναι ἀναγκαία, γι' αὐτό θά προχωρήσω στήν παρουσίαση μερικῶν ἐκφράσεων τῆς ἐλευθερίας, ὅπως βιώνεται στήν ἀσκητική τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ μία εἶναι ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τόν θάνατο, ἡ ἄλλη εἶναι ἡ ἐλευθερία τοῦ νοός ἀπό τήν λογική καί τίς αἰσθήσεις καί ἡ τρίτη εἶναι ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τό περιβάλλον.

Ἡ ἐλευθερία ἀπό τόν θάνατο